

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
15. мај 2018.
ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију

На седници одржаној 25. априла 2018. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду донело је одлуку (бр. 1238/1 од 27. априла 2018. године) о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је **мр Јелена С. Перић** предала под насловом „Пригодна драма у српској књижевности 18. и 19. века”.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. др Зорица Несторовић, редовни професор, српска књижевност, 07.12.2016, Филолошки факултет Универзитета у Београду;

2. др Миливој Ненин, редовни професор, српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 17.03.2005, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду;

3. др Ненад Николић, ванредни професор, српска књижевност, 13.10.2015, Филолошки факултет Универзитета у Београду.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Јелена (Слободан) Перић

2. Датум рођења, општина, република:
23.08.1982., Вршац, Република Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
27.07.2012. година, Филозофски факултет Универзитета Источно Сарајево; „Политичка драма и позориште у драмама Драгослава Михаиловића”;

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
српска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Пригодна драма у српској књижевности 18. и 19. века”

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација **мр Јелене С. Перић „Пригодна драма у српској књижевности 18. и 19. века”** укупно има 167 страница. Композиционо посматрано ова дисертација има четири дела (Увод, 1–11; ПРИГОДНЕ ДРАМЕ, 19–126; ПЕРИОДИКА 127–145, ЗАКЉУЧАК/ЛИТЕРАТУРА/ПРИЛОЗИ (...) 146–167).

Докторанд је за предмет свог истраживања одабрао драмски феномен који је захваљујући својој учесталости и значају у српској књижевности и културној историји Срба у 18. и 19. веку израстао, условно гледано, до посебне драмске врсте која се у најширем могућем смислу може именовати *пригодном драмом*. У том смислу докторанд је овом тезом покушао да да одговор на четири основна задатка која је пред њега поставио овако одређен предмет истраживања:

(1) да у изразито обимном корпусу различитих драмских текстова насталих током два века развоја српске књижевности издвоји и анализира оне који примарно настају и/или се изводе у оквиру родољубиво-просветитељског, образовног, церемонијалног, религиозног или неког другог културноисторијског контекста;

(2) да установи изванредан број општих и посебних особина анализираних драмских дела које би се нашле у пресеку дефинишних особина појаве каква је пригодна драма у српској књижевности 18. и 19. века;

(3) да опише културноисторијске чиниоце који су у непосредној вези са тематским и идејним планом пригодне драме у српској књижевности 18. и 19. века;

(4) да опише чиниоце везане за историју српске драме и позоришта које је истраживање феномена пригодне драме у српској књижевности 18. и 19. века осветлило.

Докторанд је најпре представио књижевнотеоријску (Линдебергерова тријада доживљаја историје у драми као трагедије, церемонијала и панораме, теоријски описи и систематизације пригодне драме у српској књижевности 18. и 19. века које је урадила З. Несторовић) и театролошку основу (Жан Дивињо о социологији позоришта) на којима је утемељио своја истраживања. Након тога је издвојио начела селекције по којима је одређени текст одредио као реперезентативан за истраживање феномена пригодне драме као и она начела по којима је изградио свој систем класификације тако издвојених и анализираних пригодних драма у српској књижевности 18. и 19. века (идентификација пригоде настанка и/или извођења драмског текста; тип пригодне драме). По представљеној класификацији, докторанд је дао систематизацију извођења драмских текстова које је одредио као пригодне драме у српској књижевности 18. и 19. века на сценама Театра на Ђумруку (1841–1842), Позоришта код Јелена (1847), Српског народног позоришта у Новом Саду (1861–1899) и Народног позоришта у Београду (1868–1898).

У централном делу рада докторанд је анализирао оне драмске текстове које је издвојио као пригодне драме у корпусу српске књижевности 18. и 19. века. Овај део је примарно организован према типолошким начелима а унутар њих према хронолошком принципу, па се тако једно за другим нижу десет следећих потпоглавља: 2.1. Две пригодне драме у част кнеза Михаила Обреновића (1840) (19–26); 2.2. Оснивање Театра на Ђумруку; пригодна представа у част имендана кнеза Михаила (27–37); 2.3. Прва Стеријина пригодна драма (38–48); 2.4. Друга Стеријина пригодна драма (49–56); 2.5. *Маркова сабља* Јована Ђорђевића, у част кнеза Милана Обреновића (57–67); 2.6. Оснивање Народног позоришта и прва изведена представа у новоотвореном издању (68–80); 2.7. Пригодне драме настале поводом одређених свечаних догађаја: *Немања* Милоша Цветића, историјска драма у пет чинова (81–93); 2.8. Пригодне драме у част обележавања националне прошлости: *Лазар, трагедија у пет чинова* Милоша Цветића и драма Матије Бана *Српске цвети* (94–106); Дrame посвећене Милошу Обреновићу: *Милош Обреновић*, Миленка Максимовића и *Милош Велики* Милоша Цветића (107–114); 2.10. Драма у част Вукове годишњице: Ђорђе Малетић *Стогодишњица Вука Стеф. Караџића* (115–126). На

основу резултата истраживања докторанд је сасвим оправдано посебно поглавље своје докторске тезе посветио написима који су излазили у периодици у време настајања и/или извођења драмских текстова које је одредио као пригодне драме у српској књижевности 18. и 19. века (127–145). Линије научног истраживања сведене су у поглављу под насловом Закључак (146–154) у којем је докторанд анализирани корпус након свих типолошких разлика посматрао као целовит извлачећи закључке на основу упоредне анализе свих анализираних дела према елементима класичне драмске структуре (ТЕМА, ЛИКОВИ, ЈЕЗИК/СТИХ, ВРЕМЕ, ПРОСТОР, МОТИВИ). Овај упоредни начин анализе употпуњен је табеларним прегледом свих анализираних дела према елементима ЖАНРОВСКАОДРЕДНИЦА, МОТИВИ, ЗАТВОРЕНА ИЛИ ОТВОРЕНАФОРМАДРАМЕ И СТИХ/ПРОЗА.

Рад је употпуњен (1) библиографијом коју чине енциклопедије и приручници (9 библиографских јединица), примарна литература (11 библиографских јединица), секундарна литература (52 библиографске јединице), извори са интернета (1 библиографска јединица), новине и часописи (38 библиографских јединица); (2) прилозима (факсимил слике кнеза Михаила Обреновића, факсимили оригиналних плаката за представе *Посмртна слава кнеза Михаила, Маркова сабља, Немања, Лазар* и фотокопија насловне стране *Новина српских*) и пропратним апстрактима, изјавама и биографијом кандидата.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Поред наведених књижевнотеоријских и театролошких приступа на којима је у научном смислу утемељио своје истраживање, докторанд је у уводном делу представио своју систематизацију корпуса истраживања. Напомињемо да је систематизацију урадио крећући се од анализираних грађе ка теоријском уопштавању што је посебно важно уколико се има на уму флукутирајући низ одредница које се могу узети у обзир приликом прецизног теоријског дефинисања пригодне драме. Будући да је пригодна драма феномен који се појављује у нашој националној драми у 18. и 19. веку веома често и да је услед фреквентности њеног појављивања могуће поставити истраживање чији би основни предмет управо били облици пригодне драме, значајни су сви они доприноси који – након истраживања корпуса – потврђују хипотезу да је могуће говорити о пригодној драми као о посебној појави у развоју српске књижевности. Полазећи од класификације која већ постоји у традицији тумачења српске драме 18. и 19. века – (1) школска драма (у традицији европске драме непознатљив облик; израсла је до посебног жанра); (2) рецитал; (3) предложак за сценску изведбу; (4) церемонијална драма и (5) панорамска драма – докторанд одређене облике задржава док одређене разлаже на подоблике тако да добија следећу класификацију: (1) драмска алегорија; (2) драма по мотивима народних епских песама; (3) драматизације; (4) церемонијална драма и (5) панорамска драма. ТЕМАТСКИ, ЖАНРОВСКИ И ПОЕТИЧКИ РАЗЛОЗИ који су utkани у ову класификацију чине је широм услед тога што у њој нема јединственог упоришта. Њоме је отуда обухваћен широки дијапазон драмских текстова, међусобно веома различитих, које докторанд подводи под појам пригодне драме на основу следећих елемената идентификације пригоде односно повода настанка и/или извођења драмског текста које је сам установио: (1) КРСНА СЛАВА ВЛАДАРА; (2) ИМЕНДАН ВЛАДАРА; (3) КРУНИСАЊЕ ВЛАДАРА; (4) РОЂЕНДАН ВЛАДАРА; (5) СМРТ ВЛАДАРА и (6) ЗНАЧАЈНИ ЛУБИЛЕЛИ И ГОДИШЊИЦЕ ИЗ КУЛТУРНОИСТОРИЈСКОГ ЖИВОТА НАРОДА. Сви анализирани текстови разврстани су на основу две наведене основе односно према (1) ИДЕНТИФИКАЦИЈИ ПРИГОДЕ и (2) ТИПУ ПРИГОДНЕ ДРАМЕ. Резултати наведених типова класификације показују да разноврсни драмски текстови могу бити доведени у непосредну везу управо захваљујући пресеку одређених елемената које их подводе под појам пригодне драме. Иако уводно, ово поглавље рада је одговор на једну од главних хипотеза истраживања чији се резултати представљају у овој докторској тези.

Централни део рада посвећен је анализи драмских текстова који су према напред наведеним начелима сврстани у пригодну драму. Ослањајући се на традицију тумачења одређеног броја

анализираних драмских текстова – пре свих оних који су познатији било због своје театролошке вредности било што припадају корпусу великих српских драмских писаца – докторанд своје анализе усмерава према (1) реконструкцији околности настанка и извођења одређеног драмског текста; (2) опису одређених елемената његове драмске структуре и (3) опису рецепције драмског текста. Отуда његово истраживање повезује три области – културну историју Срба, историју српске књижевности и историју српског позоришта. У корпусу текстова који су обухваћени појмом пригодне драме налазе се како текстови писани искључиво за потребе прослављања одређене пригоде, тако и они који нису за њу специјално настали али својом тематском окосницом одговарају потребама њеног прослављања. Међу њима посебно место припада драматизацијама народних епских песама. Околности настанка и/или извођења одређеног драмског текста који је сврстан у корпус пригодне драме одређене су културном и политичком атмосфером времена. Оно што би се могло одредити као заједнички именитељ тим драмским текстовима је историзам праћен дидактизмом. Отуда је наша пригодна драма историјска по теми а дидактичка по карактеру. Третман историјске тематике својствен је нашем 19. веку. Пред нама су дела национално-родољубивог карактера која својствено потребама тренутка свог настанка/извођења подржавају свест о националном идентитету српског народа. Отуда, како на више места тачно запажа докторанд, народна традиција постаје највећи савезник самим ауторима у наглашавању одређених елемената прослављања јер својом симболичком доприноси алегоризацији поруке. Тематско-мотивски регистар пригодне драме је отуда у великој мери везан за мотиве наше народне епске песме. Доживљај историје у драми пригодног карактера креће се – уколико следимо Линденбергерову тријаду – између церемонијалног и панорамског. Докторанд показује да одређена дела својим уметничким квалитетом надрастају непосредни повод свог настанка и могу се тумачити као драмски текстови независно од околности које су мотивисале писца да таква дела напише.

У делу докторандових анализа успешнији су они делови који се односе на драмске текстове о којима не постоји развијенија традиција тумачења. У теоријском смислу докторанд своје анализе ослања на поменути Линдебергерову тријаду, али и на теорију Фолкера Клоца о затвореној и отвореној форми у драми. Уколико, с друге стране, имамо на уму реконструкцију околности настанка и/или извођења драмског текста који је одређен као пригодна драма, запажамо да је докторанд на коректан начин те околности предочио, описао, у одређеним аспектима додатно анализирао и истражио тако да свако од десет потпоглавља друге целине доктората има кохерентан облик. У сваком су наведене основне чињенице културноисторијског карактера и предочени моменти важни за настанак и/или извођење драмског текста, описана драмска структура у контексту повода настанка и/или извођења и на појединим местима додатно анализиран неки од њених делова (композиција, радња, јунак, време, простор, језик). На одређеним местима указивано је на сличности које постоје између драмских дела чиме се наглашавају заједнички именитељи који додатно аргументују повезивање изабраних текстова у корпус такозване пригодне драме у српској књижевности 18. и 19. века.

У представљању културноисторијских околности настанка и извођења драмског текста одређеног као пригодна драма као и у реконструкцији околности пригоде која до настанка/извођења текста доводи, докторанд користи разноврсну грађу из области историје српског позоришта и драме. Посебно место припада систематизацији бележака и написа који припадају развоју српске књижевне и позоришне критике а који су објављивани на страницама позоришне и друге периодике времена настанка и/или извођења анализираних драмских текстова. Овај корпус докторанд је формирао на основу својих истраживања у архиви позоришне периодике Музеја позоришне уметности Републике Србије као и објављених истраживања Боривоја С. Стојковића у књизи *Историјски преглед српске позоришне критике* још увек једине свеобухватне студије о развоју позоришне критике у нас, Петра Волка и Марте Фрајнд. Корпус чине написи о изведбама дела Матије Бана *Српске Цвети* (13.4.1869), Ђорђа Малетића *Посмртна слава кнеза*

Михаила (30.9.1869), *Јована Ђорђевића Маркова сабља* (11.8.1872), *Милоша Цветића Немања* (21.2.1887) и *Лазар*. Описано је 26 написа међу којима су многи непотписани, а неки припадају значајним критичарима као што су Светислав Вуловић, Андра Николић, Милан Кујунџић, Светислав Шумаревић. Треба напоменути да написи потичу и из времена извођења ових драмских текстова која у одређеном броју случајева припадају првој половини 20. века. Докторанд описује изабране записе, белешке и критике и анализира ставове њихових аутора у вези са драмским квалитетима текстуалног предлошка пригодне драме али и наводи њихове коментаре у вези са самим извођењем. Наведено поглавље на врло леп начин употпуњује анализу драмских текстова које је кандидат подвео под појам пригодне драме јер (1) оживотворује тренутак њиховог настанка и/или извођења; (2) указује на њихов живот и изван пригоде за коју настају или показује да одређени текстови својим садржајем погодују прослављању одређених датума у распону од неколико деценија; (3) доводи у везу пригодну драму са развојем позоришне критике и естетичких начела везаних за позоришну уметност.

У завршним напоменама своје докторске тезе, докторанд представљена и анализирана дела упоређује према елементима драмске структуре. Овај део је посебно занимљив зато што се у проналажењу оних елемената који повезују анализирана дела у корпус пригодне драме у српској кеижевности 18. и 19. века креће од самих дела а не од теоријске поставке. Докторанд не тежи томе да без покрића у истраживању постави пригодну драму као теоријски кодификован драмски жанр већ да опише појаву овог феномена у историји српске драме и позоришта, да истражи шта је заједничко текстовима који се могу под тај појам подвести а шта им је различито. У простору њихових сличности (драматизација приповетке или народне епске песме; доживљај историје као церемонијала или панораме, поступак алегоризације, епски механизми обликовања јунака, времена у драми и драмске радње, мотиви народне епске песме, симболи народног предања, доминација стиха над прозом, музички и визуелни ефекти) он проналази више заједничких обележја који потврђују његову тезу да је пригодна драма један занимљив феномен у нашој драмској и позоришној традицији.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији уз напомену: Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. Јелена Перић, „Политичка позадина драме „Кад су цветале тикве” Драгослава Михаиловића”, *Ђоровићеви сусрети; Српска проза данас (Књижевно дјело Драгослава Михаиловића)*; СКПД „Просвјета“, 2012, стр. 92-99.
2. Јелена Перић, „Скупљач” данашњег политичког позоришта, „Летопис Матице српске”, књига 491, свеска 5, мај 2013, стр. 705–712.
3. Јелена Перић, *Историјска димензија односа политичке драме и позоришта (политичка драма и позориште у светском и европском контексту)*, „Сцена”, година L, број 4, октобар/децембар, 2014, стр. 26–34.
4. Јелена Перић, *Две Михизове драматизације Ђосићевог „Времена смрти”*, „Театрон”, година XXXIX, број 170/171, пролеће/лето 2015, стр. 63–66

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У својој докторској дисертацији, „Пригодна драма у српској књижевности 18. и 19. века”, мр Јелена С. Перић долази до следећих закључака и резултата:

(1) Могуће је говорити о феномену пригодне драме у српској књижевности 18. и 19. века јер поред свих околности позоришног упризорења везаних за културно-политичку условљеност извођења одређених драмских текстова, дела која припадају корпусу такозване пригодне драме имају одређен број заједничких именитеља који их повезују.

(2) У истраживачком корпусу појављују се жанровски различити драмски текстови који упркос разликама успешно илуструју феномен пригодне драме јер имају неколико заједничких обележја: историзам праћен дидактизмом; драматизација приповетке или народне епске песме; доживљај историје као церемонијала или панораме, поступак алегоризације, епски механизми обликовања јунака, времена у драми и драмске радње, мотиви народне епске песме, симболи народног предања, доминација стиха над прозом, наглашеност музичких и визуелних ефеката.

(3) Остварен је занимљив истраживачки резултат везан за опис и анализу записа, бележака и критика објављених у позоришној и другој периодици времена настанка и/или извођења драмских текстова који су подведени под појам пригодне драме.

(4) Дат је занимљив и кохерентан упоредни преглед чињеница из културне историје Срба, историје српске књижевности и историје српског позоришта у контексту истраживања једног феномена из развоја српске књижевности и позоришта.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Комисија за преглед и оцену докторске дисертације коју је **мр Јелена С. Перић** предала под насловом „**Пригодна драма у српској књижевности 18. и 19. века**” на основу напред наведеног закључује да се овој докторској дисертацији и у целисти и у појединим аспектима може дати позитивна оцена.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација коју је **мр Јелена С. Перић** предала под насловом „**Пригодна драма у српској књижевности 18. и 19. века**” прихвати и да се кандидат позове на одбрану докторске дисертације.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Зорица Несторовић, редовни професор
2. др Миливој Ненин, редовни професор
3. др Ненад Николић, ванредни професор